

ZEVENDE HOOFDSTUK.

OVER DE RAMPEN, WELKE HET GRAAFSCHAP
BENTHEIM, IN DEN SPAANSCHEN KRIJG VAN
1580 TOT 1605 GETROFFEN HEBBEN.

Het is den lezer bekend, dat de Nederlanden weleer eene Spaansche bezitting waren, en dat de ingezetenen, door de ijsfelijkste verdrukkingen gestergd, besloten dit juk af te werpen, het geen hun ook, na eenen 80 jarigen oorlog gelukte. Offchoon nu het graaffchap Bentheim, als een onzijdig land, met dezen oorlog niets te doen had, zoo werden evenwel de Bentheimsche onderdanen, door de Spaansche en Burgundische soldaten, niet verschoond. Hun ongeluk zoude intruschen nog grooter geweest zijn, wanneer niet de brave landheer ARNOLD II, door zijne wijsheid, voorzigtigheid en aanzien, hetzelfde menigmaal verzacht, of wel geheel afgewend had. Hij gaf, aan de genëraals en bevelhebbers der Spanjaarden en aan de kommandanten der naast bijgelegene Nederlandsche steden, dikwijls de prachtigste maaltijden, op het kasteel te Bentheim; voerde den soldaten levensmiddelen toe, en ondersteunde de verdrukke ingezetenen met geld en koren. Offchoon nu, door deze verstandige maatregelen, het gevaar dikwijls afgewend werd, zoo konde ARNOLD, met al
zij-

zijne wijsheid en vaderzorg het toch niet beletten, dat zijne onderdanen, aan de Overijsfelfche grenzen, door kroopende benden, van hunne goederen beroofd en dèerlijk mishandeld werden.

Er is nog een handschrift van eenen ongenoemden schrijver uit dien tijd voor handen, waarin de voornaamste gruwelen, door de Spanjaarden gepleegd, aangeteekend zijn. Ik geloof, dat ik mijnen lezeren geen onaanagenamen dienst bewijzen zal, door hetzelfde der vergetelheid te ontrukken, en er hier eenen Nederlandsche vertaling van te leveren. Dit dagboek luid dus:

Anno 1580, in de maand November, nam de Spaansche kapitein SAMSON PESSER, met 400 paarden, zijn kwartier te Nieuwenhuis, en leefde daar eenige weken op kosten der burgers.

1583 verschenen twee regimenten voetvolk en vier kornetten ruiters van de Spanjaarden te Gildehuis, en bleven daar drie dagen, de ingezetenen op allerlei wijze plagende. Zij kwamen van Epe in het Munsterfche, waar zij 80 huizen verbrand hadden.

1584 den 7 April, kwamen andermaal vier kornetten Spaansche ruiters te Gildehuis, en hielden zich, tot groot nadeel der inwoners, drie dagen in het kerspel op. Het rooven, plunderen en moorden, zelfs in onzijdige landen, werd nu zoo gemeen, dat niet alleen de kleine steden en vlekken, zorgvuldig wacht houden, maar ook de dorpen en boerschap-
pen

pen zich tegen veeroof en plundering verschansen moesten. (*)

Den 24 April viel de bloeddorstige MENDOZA, die zijn kwartier te Ootmarfum had, in de boerschap *Halle*, welke zich ook verschansd en hem eenige keeren afgeslagen had. Dertien boeren werden in de eerste woede nedergesabeld, anderen doodelijk gewond en allen werden van hunne goederen beroofd.

Den 8 Mei verschenen deze ongenoodigde gasten wedermaal, en plunderden Halle en Getelo geheel uit.

1585, den 21 Julij, vielen twee vaandels Spaansche ruitery in Gildehuis, en bleven daar op kosten der inwoners tot den vierden dag.

Den 25 Sept. legerde zich de prins van Parma, van den rijn afkomende, met 4000 man te voet en 2000 te paard, eenen nacht, om Noordhoorn. Daar het een dure tijd en voor geld weinig te krijgen was, beval graaf ARNOLD, dat ieder boer, met den mogeljksten spoed, een schepel rogge, en de burgers, naar evenredigheid van hunne bezittingen, wat minder opbrengen zouden, hetwelk ter verligting van de stad en het kerspel Noordhoorn, in het leger van den prins gebragt werd.

1587, den 14 Feb. namen 5 vaandels ruitery, 2 da-

(*) In Wilsfum is de gracht, welke, naar de zijde van Twente, om de boerschap gegraven werd, nog te zien. De uitgeworpene aarde maakte den wal uit, en de overlevering zegt, dat op het eerste sein, van de aannadering des vijands, de ingezetenen zich gewspend achter dezen wal plaatsten.

dagen lang, hun kwartier in het kerspel Gildehuis, en leefden daar zoo kostbaar, dat alleen aan wijn, voor 241 rijksdaalders, uit een wijnhuis te Bentheim, gehaald werd; waartoe echter de landheer en de steden Bentheim en Schutterop 124 rijksdaalders betaalden.

1589. Den 16 Maart werd de Spaansche generaal en stadhouder der landen aan deze zijde van den Rijn, FRANZOIS DE VERDUGO, op het kasteel te Bentheim vorstelijk onthaald; des niettegenstaande werden in de maand October dezes jaars de burgers van Gronau vreesfelijk mishandeld, daar een kapitein, uit het naburig stedeken Enschede, onder den schijn het vee te willen wegdrijven, de ingezetenen naar buiten lokte, zes van dezelve doodde, en zes andere doodelijk wondde. Dit gebeurde onder de oogen van graaf ARNOLD, die zich toevallig, op zijn kasteel, te Gronau bevond.

1591. In April lag de overste EMANUEL DE VERGOS, met vele vaandels, bijna drie weken te Ulzen. Daar het een dure tijd was, leden de ingezetenen van het kerspel, die van het hunne beroofd werden, groot gebrek. Graaf ARNOLD zond echter van Steinfurth, bij herbaling, wagens met bier, brood en andere levensmiddelen aan de krijgslieden, opdat de arme onderdanen des te meer verschoond mogten worden. (*)

L

1592,

(*) Dit corps bestond uit 3000 man infanterie en 800 man kavallerie. PICARDT, Drentsche Chronijk.

1592. In April werd de boerschap Velerup, in het kerspel Steinfurth, door de Spanjaarden uitgeplunderd, en eenige dagen daarna verschenen zij ook in het Steinfurtsche dorp Lahr, en bragten, door hunnen moedwil, den ingezetenen de grootste schade toe.

Den 18 Sept. dezes jaars kwam eene groote menigte van dat krijgsvolk van Koevorden, waar zij niets hadden kunnen uitgrigen, maakten te Veldhuizen vele menschen arm, en namen vervolgens hunne kwartieren te Gildehuis, waar graaf ARNOLD, gelijk hij meermalen gedaan had, onder de armen geld en levensmiddelen liet uitdeelen.

Den 5 November vielen de soldaten van den kapitein BÖHMEN, die te Oldenzaal in garnizoen lagen, des nachts in Bentheim, en plunderden dat gedeelte van het vlek, hetwelk het naast aan Gildehuis gelegen is, geheel uit. Het vee werd weggedreven, en alles, wat mede gesleept konde worden, geroofd. De burgers van de andere zijde der plaats boden eenen moedigen tegenstand, en sloegen negen van deze roovers dood, waardoor zij van de plundering bevrijd bleven. Om dezen tijd belegerden de Spanjaarden Koevorden, welke belegering tot den 21 Mei van het volgend jaar 1594 duurde; toen de stad, door prins Maurits van Oranje, ontzet, en verduo met zijn leger tot wijken gedwongen werd. Hij sloeg hetzelfde weder op bij Denekamp, aan de grenzen van het graaffchap Bentheim, waar hij tot den herfst bleef. Gedurende deze belegering van Koevorden, en

en onmiddellijk na dezelve, toen het leger van vran-
 dyco bij Detiekamp stond, werd oersz het Neder-
 graaffschap en naderhand het Bovengraaffschap geheel
 uitgeplunderd, en zoodanig verwoest, dat alle vorige
 en volgende rampen daarbij niet in vergelyking ko-
 men. De nood en ellende in het Nedergraaffschap,
 bijzonder in de geregten Emmekamp, Ulzen en
 Veldhuizen, waren zoo groot, dat men ze met geene
 woorden uitdrukken kan. De menschen vloden met
 hanteel en goederen, in het begin der belegering,
 van Koevorden naar Nieuwenhuis, waar zij als het
 vee op leenen hoop lagen. De huizen, schuren en
 stallen waren niet alleen opgepropt vol; maar op de
 mis hoop, in de korenkisten, brouwkuipen en
 korels, welke buiten stonden, of waar men slechts
 een plekje vinten konde, hadden de vlugtelingen
 zich gelegd. Daar nu de stad geenen genoegzamen
 voorraad van levensmiddelen voor zoo vele duizenden
 had, en niemand, zonder levensgevaar, zich buiten
 dezelve wagen durfde, zoo ontstond, uit gebrek aan
 versche lucht, aan behoorlyke verscheoning en voedsel,
 weldr eene besmettelijke ziekte, die de arme
 menschen, bij honderden wegdraapte. De een konde
 den anderen geene handreiking meer doen. De on-
 gelukkige krankten konden op het laetst geenen dronk
 waters, waarnaar zij zoo begeerig waren, meer ver-
 krijgen. Men vond op de zolders, in de paarden-
 beesten- en zwijnenstallen, in de korenkisten en brouw-
 kuipen, ontelbare dooden, die zonder hulp of ver-
 kwikking weggestorven waren. In

In het kerfspel Veldhuizen hadden zich vele boeren vereenigd, en tot het adelijk huis te Esche, als tot eene vesting, de toevlugt genomen. Zij werden echter door hongers en ziekte eindelijk genoodzaakt hunne schuilplaats te verlaten, en dezelve, met alle daar geborgene goederen, den vijand over te geven. Tot eer van de burgers te Nieuwenhuis, verdient gemeld te worden, dat zij de drukkende ellende hunner naburen, naar vermogen, zochten te verminderen, door hun hier en brood te doen toekomen. Maar de voerlieden, welke hun deze ondersteuning moesten toebrengen, waren niet veilig op den weg. Dikwijls werden hun de paarden afgenomen, of wagen en paarden, met alles, wat zij den hongerigen wilden toevoeren, door zwervende benden opgevangen; zoodat zich, ten laatste, niemand meer buiten de stad wagen durfde. In een woord, de ellende was onbeschrijfelijk, en het getal der menschen, die onder de grootste smarten, zonder eenige verkwikking, stierven, beliep vele honderden.

Men telde in en buiten Nieuwenhuis meer dan 11000 *dooden*, (*) die in eenen korten tijd weggeval-

(*) Zoude het verhaal van den onbekenden schrijver ook een weinig overdreven zijn? Wanneer het alles zoo is, als hij zegt, dan zoude meer dan de helft der inwoners van het geheele graafschap Bentheim omgekomen zijn. Het is ligt mogelijk, dat door het afschrijven van dit dagboek, in het getal eene *nul* te veel geplaatst is, en dat de oorspronkelijke schrijver slechts een getal van 1100 dooden opgegeven hebbe.

vallen waren, en onder dit getal waren al de slagtofers van pest en honger nog niet eens begrepen, daar geheele huisgezinnen en familien zoodanig uitgestorven waren, dat niemand van hun lot een juist bericht konde geven, en bovendien velen, die reeds schenen hersteld te zijn, aan de gevolgen der plage, naderhand nog overleden. Geen wonder dan, dat de onbeschrijfelijke rampen, van dezen tijd, met de verwoesting van Jeruzalem vergeleken werden.

Men kan zich gemakkelijk verbeelden, hoezeer deze ellende den braven landheer, die, bij den besten wil, dezelve niet verhinderen konde, treffen moest. Om intusschen de smartelijke wonden, zoo veel mogelijk, te verzachten, liet hij voor de verarmde ingezetenen, eene openlijke kollekte, in de graafschappen Teklenburg en Steinfürth aanstellen, welke de som van 254 rijksdaalders opbragt. Hierbij voegde de graaf ARNOLD eene aanzienlijke hoeveelheid koren, brood en andere levensmiddelen, welke hij, na het opbreken van het leger, door de predikanten van elke plaats, onder de nog overgeblevene arme inwoners, naar de mate hunner behoeften, liet uitdeelen; terwijl hij de predikanten, die ook al het hunne verloren hadden, en van de gemeenten niets krijgen konden, gedurende het geheele jaar, tot dat God eenen nieuwen zegen gaf, van geld, brood, bier, koren, spek, enz. en dus voorzag, als ware het, uit de hand spijzigde.

Al het bovengemelde gebeurde in het Nedergraafschap.

schap. Toen het leger van VERDUGO bij Denekamp stond, kreeg ook het Bovengraaffchap zijne beurt. De boeren om Noordhoorn en Gildehuis werden geheel uitgeplunderd, en offchoon graaf ARNOLD de generaals en de voornaamste officieren, onder welke zijn eigen neef, de graaf van BERG, was, op het huis *Alcona*, bij Schutterop, deftig onthaalde, en zij de plegtigste beloften deden, dat de onderdanen, in het toekomstige, over geene mishandelingen zouden te klagen hebben; zoo ging men evenwel den ouden gang, en deze officieren schaamden zich niet, het afgemaakte koren, door hunne wagens, van het land te laten halen, en in hun leger te doen brengen.

De schade, door dit alles veroorzaakt, is naderhand geregeldijk, onder eedelijke verklaring opgenomen; wanneer het kerspel Emmelkamp heeft opgegeven

50000 Rijksd.,

het kerspel Ulzen 40000 —,

het kerspel Veldhuizen in het begin 40600 —,

naderhand was het niet meer uit te

vorschen,

het kerspel Schutterop 1000 —

1594. Den 2 Januarij trokken twee Spaansche

kapiteins, namelijk, DON JUAN DE CORDUA en DON

EDLA MARIA DE CALLO, met 500 ruiters, door Gil-

dehuis, en begaven zich van daar na Bentheim, waar

zij tot den vienden dag bleven, wanneer graaf ARNOED

van Steinfurth kwam, de officieren weer deftig ont-

haalde, en, door deze beleefde behandeling, hunnen

af-

afmarsch bevorderde. Dit was de eerste maal, dat de Spanjaarden, in de grafelijke residentie, hunne kwartieren namen. De Gildehuizers hoopden, wegens den doormarsch naar Bentheim, dit maal gelukkig weg te zullen komen. Daar zij echter hunne beste effecten, kleederen, menhelen, koren en vlesch naar Bentheim, in zekerheid gebragt hadden, zoo was hunne schade even zoo groot, als die der Bentheimers.

Den 9 Maart kwam wederom een Spaansch overste, met elf vaandels ruitery, te Bentheim aan. Deze was zoo wreed, dat hij niet alleen door zijn volk den ingezetenen het grootste nadeel toebrengt, maar ook met opgehevene stroowisfchen dreigde, hunne huizen in brand te zullen steken, en offchoon graaf ARNOLD de beide drossen van Bentheim en Steinfurth tot hem zond, en hem de heerlijkste spijsen en den kostbaarsten wijn bezorgde, bleef hij toch tot den derden dag te Bentheim, en liet de afgezondene heeren nauwelijks in zijne tegenwoordigheid komen.

1594. Den 8 Mei kwam eene rooversbende van Oldenzaal te Gildehuis, brak de kerk met geweld open, sloeg kisten en kasten in stukken, en sleepte alles, wat de ingezetenen daar in veiligheid gebragt hadden, met geweld weg.

In het begin van Junij d. j. lokte de barbaarsche kapitein MENDO, die zijn kwartier te Ootmarsum had, de burgers van Nieuwenhuis, onder den schijn van hun vee uit de weide te willen rooven, buiten

de stad. Van de ruiters omsingeld zijnde, beloofde het monster hun pardon, wanneer zij hunne geweren aflegden. Dit ter goeder trouw gedaan hebbende, liet hij ze jammerlijk vermoorden, en als eenige van die burgers, om aan de handen der moordenaren te ontsnappen, de vlugt in eene nabij gelegene schuur genomen hadden, liet MENDO dezelve in brand steken, en al die ongelukkigen in de vlam omkomen; meer dan zestig personen stierven hier eenen ijsfelijken dood, onder welke eenige van Ulzen en Emmelkamp waren, die toevallig den weg passeerden. (*)

Den 13 Junij kwam eene stroopende bende, onder begunstiging van eenen dikken nevel, van Enschede en roofde het vee uit het Bentheimer woud.

Den 30 Junij kwam diezelfde bende weer. Van de soldaten, op het kasteel garnizoen houdende, die haar nazetteden om het vee te redden, werden zes man bij Gildehuis dood geschoten.

Den 1 Augustus werden de burgers van Gildehuis van hun vee, hetwelk zij in het voorjaar reeds met 100 rijksdaalders los gekocht hadden, beroofd.

1595. Den 30 Januarij werden hun wederom de koeijen en paarden weggenomen, en in Februarij kwam de wreede kapitein MENDO van Ootmarsum, nadat hij het Munstersche stedeken Horstmar uitgeplun-

(*) Het was de schuur van SPIKMAN, in de borg bij Nieuwenhuis. Onder de vermoorden bevond zich JAN VAN BORSTEN, een aanzienlijk burger uit Nieuwenhuis.

plünderd had, en bragt, door een enkel nachtkwartier, den armen inwoners van Gildehuis eene schade van meer dan 300 rijksdaalders toe.

1596. Den 22 December kwam een groote hoop Staatſche krijgſbenden te Borghorst en Laar, in het graaffchap Steinfurth, en veroorzaakte, door een drie-daags verblijf, den ingezetenen groote kosten. Kortom, het is niet te beſchrijven, hoe veel de opene plaatſen in het graaffchap Bentheim van de Spanjaarden geleden hebben. Men berekent de ſchade, door hen veroorzaakt, van het begin des oorlogs tot 1596, op bijna *twee maal honderd en vijftig duizend rijksdaalders*; niettegenſtaande graaf ARNOLD al het mogelijke ter bewaring zijner onderdanen deed, en zelfs, bij het Spaanſche hof te Bruſſel, over het rooven en moorden in een onzijdig land, door zijne afgevaardigden de bitterſte klagten voerde. Eindelijk volgde er eene kleine verademing, toen namelijk de Staten, door prins MAURITZ *van Oranje*, in October 1597, de naburige plaatſen Grol, Enſchede, Oldenzaal, enz. weer veroverden, en den 2 Nov. d. j. de veſting Lingen innamen. Van dezen tijd af tot 1605, wanneer de ſtad Lingen weer verloren ging, had het graaffchap Bentheim weinig te lijden. En het is zeer opmerkelyk, dat burgers en boeren, van welke vele, wegens het beſtendig gevaar, en, omdat zij alles verloren hadden, buiten 's lands gevloeden waren, door den vrede van deze weinige jaren, onder Gods zegen, zoo zeer weder opgeholpen werden,

den, dat zij niet alleen de geledene verliezen herstelden, maar vele ook in eenen beteren staat gersakten, dan waarin zij voorheen geweest waren.

Nog eene donkere wolk zweefde over het graafschap Bentheim, in het jaar 1598, toen de Spanjaarden, met Frankrijk vrrede gesloten hebbende, en hunne geheele krijgsmagt uit Frankrijk, Artois en Brabant, door den Groot Amiraant van Aragónien, over den Rijn voerende, de winterkwartieren in Westphalen, en bijzonder in het Munsterland namen. Thans kreeg ook de stad Schutterop, die tot hertoe nog tamelijk verschoond gebleven was, een bezoek. De kapitein PAULO EMILIO nam den 21 November, met een eskadron rufsterij en 3 vaandels voetvolk, zijn kwartier bij de burgers aldaar, en bleef er 3 maanden en 10 dagen. Het onderhoud dezer troepen kostte het graafschap, behalve hetgeen de stad Schutterop in het bijzonder daardoor leed, de som van 12452 rijksdaalders, waartoe het graafschap Teklenburg 3125 rijksdaalders bijdroeg. De stad en het kerspel Schutterop met het stedeken Gronau moesten bovendien nog aan den graaf van *Buren*, die te Metelen zijn garnizoen had, 1940 rijksdaalders betalen. Dit alles gebeurde, niettegenstaande graaf ARNOLD den opperbevelhebber alle mogelijke beleefdheden bewezen, en hem de schoonste paarden, met zadel en toom, ten geschenken gegeven, had. De schrik voor deze Spaansche armee was in alle naburige landen zoo groot, dat de landheeren zich voor hunne personen niet meer vei-

veftig achten. Graaf ARNOLD, die in alle rampen zijner onderdanen gedeeld had, befloot, toen men zijn neef graaf WIJRICH VAN BRUCH, op deszelfs eigen kasteel, wreedaardig vermoord en van alles beroofd had, met zijne hofhouding de wijk eerst naar Teklenburg en vervolgens naar Rheda te nemen; terwijl hij zijne zonen naar Freudenberg, en van daar naar Kassel zond. Het archief werd van Teklenburg naar Bremen in zekerheid gebragt. Zoo spoedig in tusfchen deze vloed Westphalen overftroomde, zoo snel werd men ook door de hand des Almagtigen daarvan weder bevrijd. Op ontvangen bevel brak het garnizoen van Schutterop den 31 Maart 1599 op, en trok met de armee, die elders in Westphalen de winterkwartieren gehad had, naar den Rijn terug. Gedurende deze drie maanden, was in Schutterop geen openlijke Godsdienst gehouden.

Thans had men weder rust tot het jaar 1604, toen een leger van vele duizend Spaanfche muitelingen te paard en te voet, die zich van den aartsheerzog ALBERT van Oostenrijk, wegens onthouding der soldij afgefcheurd hadden, over den Rijn trok, en in de onzijdige landen ellendig huis hield. Deze ongenoodigde gasten waren reeds tot Teklenburg gekomen, en hadden zich onder het kasteel en in het vlek Lengerich gelegerd, toen graaf ARNOLD, door kostbare geschenken en 1200 rijksdaalders baar geld, wist te bewerken, dat zij niet op Bentheim en Steinfurth trokken.

Nog

Nog grooter was de vrees als, in het jaar 1605, een onzagverwekkend heer van Spanjaarden, onder bevel van AMBROSIUS SPINOLA, in Twente verscheen, en zonder merklijken tegenstand, Oldenzaal bij verdrag innam, vervolgens op Lingen trok, en deze stad, na eene belegering van vijf dagen, veroverde. Op welken marsch het geheele leger eenen nacht bij Noordhoorn stond, en den ingezetenen van de stad en het kerfpel veel nadeel toebragt, hetgeen echter nog grooter zoude geweest zijn, wanneer ADOLFUS, de oudste der jonge graven, den hertog niet tot Epe te gemoet gereden ware, en zich tot zijne ontvangst naar Noordhoorn begeven hadde. Bij den aftogt van Lingen, nam deze armee haren weg over Gildehuis, en verteerde daar in eenen nacht alles, wat de ingezetenen in de weinige verloopenen jaren weder verzameld hadden. (*)

Ver-

(*) Het bovenstaande is eene vertaling van een dagboek, van eenen ongenoemden schrijver, die deze ellende met eigene oogen gezien heeft. PICARDT zegt in zijne Chronijk van het landschap Drenthe, bladz. 239 en 240, daarvan:
 „ De duure tydt, gebreck van alles, vorst en regen, drongh
 „ de naeckte soldaten tot roven en stelen. *Escherbrugge*,
 „ *Laerwoldt*, *Emmelinkhem* en d' omliggende plaetsen wierden van haer Vee, koorn en andere goederen, ook van
 „ haer schoone Houdt berooft, als het welcke verbrandt of
 „ ten Schansfen en Dycken geemployeert wierdt. De meeste omliggende huyslieden waren van alles berooft, en waren gevlucht. De swaevende en bedelende soldaten verspreyden de Legher ziekte in alle omliggende dorpen
 „ 62

Vervolgens, toen het leger spoedig naar den Rijn terug trok, had men minder overlast. In het jaar 1609 werd een stilstand van wapenen, voor den tijd van 12 jaren, tusfchen de Spanjaarden en de Nederlanders, gefloten, en van dien tijd af had het graafschap eenige jaren rust.

„ en boerschappen, alsoo dat heele huisgezinnen uitforven.“
De overlevering heeft ook nog iets daarvan bewaard. Zoo weet men, b. v., dat 2 boerenerven te Wilsfum in dien tijd geheel verwoest zijn. Zoo zegt ook de overlevering, dat eenige inwoners bij hunne wederkomst, (want allen waren gevlugt) den haard met gras begroeid vonden, en dat eene wolvin hare jongen, in eene paardekrib, geworpen had. Vele menschen hadden hun geld hier en daar in den grond egraven, zij stierven daarover weg, en het werd, of in het geheel niet, of eerst na jaren bij toeval, weer gevonden. Zoo heeft men nog, voor weinige jaren, in eenen kooftal in het Laar, eene aanzienlijke hoeveelheid Portugeesche en Spaansche, zoo gouden als zilveren, munten gevonden, die, naar alle waarschijnlijkheid, door den voormaligen eigenaar, die er over weg gestorven is, daar geborgen waren.

ACHT-